

félig földbe mélyített ház körvonala. A sötétfekete objektumfoltok szintjéből nagy mennyiségben került elő kézi korongolt házi- és díszkerámia, egy részük már a Karoling-kori anyaggal mutat hasonlóságot. Említésre méltó még a különböző formájú homokkődarabok nagy száma. Az objektumfoltok egy része esetében szuperpozíciót figyeltünk meg.

Ettől délebbre területileg is viszonylag jól elkülöníthető a K–Ny-i hossz tengelyű, általunk *Nyugati lejtő II. környezete*-ként elnevezett lelőhely. Ebben népvándorlás kori objektumokat már egyáltalán nem találni, csupán őskori (Balaton-Lasinja, késő bronzkori és kelta) települések fordulnak elő. Azonban nemcsak korszakában más ez a lelőhely, hanem az objektumok is szórtabban, kisebb kiterjedésben és jóval mélyebben jelentkeztek, sok esetben a mai felszíntől 90–100 cm mélyen. Ezek legdélebbi csoportja rétegtanilag már a talajvíz szintjében feküdt, ami nyilvánvalóvá teszi az adott régészeti korszakok sokkal szárazabb klimatikus viszonyát.

A Páhoki pataktól D-re, ill. a beruházás K-i részén a jelenleg erdős területeken csupán egyetlen kis helyen, a tervezett 35 000 m² felületű tó területén tudtunk három árkot húzni. Valamennyi negatívnak bizonyult és azonnal fel is telt talajvízzel. Innen a kutatás egyébként sem tart számon régészeti lelőhelyet, s az árkok tanúsága szerint a lápos területeken ezzel gyakorlatilag nem is számolhatunk.

Munkatársak: Császár Renáta, Simmer Livia.

STRAUB PÉTER

11. Alsópáhok, Hévíz-domb (KÖH 69209)

(Zala megye) U, R, B, V, LT, Ró, N

A 76. sz. főút Alsópáhok–Hévíz elkerülő szakaszának építése tette szükségessé a megelőző régészeti feltárást a nyomvonala, az Alsópáhok és Hévíz határára eső lelőhelyeken.

Hévíz-domb I.: A Páhoki-patak K-i partján enyhén emelkedő Hévíz-domb aljában 2009. március 25. és július 28. között 13 919 m²-en kutattunk. Meghatároztuk a lelőhely É–D irányú kiterjedését, ami a korábban ismerteknek több mint kétszerese, D felé egészen az Alsópáhok–Hévíz összekötő műútig terjed, és összeérhet a műút túloldalán feltárt Hévíz-domb II. lelőhellyel. A feltárt régészeti jelenségek száma 1094, ami 833 objektumot jelent. A lelőhelyen összesen hat korszak objektumai és leletei jelentkeztek: kevés középső neolitik (dunántúli vonaldíszes kerámia kultúra), középső rézkori (Balaton-Lasinja-kultúra) és késő bronzkori (halomsíros kultúra) objektum. A lelőhely középső részén kora vaskor végi, Hallstatt D korú település került napvilágra, amely több házból, műhelyobjektumokból, tárolóvermekből, gödrökből és cölöplyukakból áll. Kiemelkedő leletei a bronzfibulák, a „szkíta” hármasszárnyú nyílhegyek, egy pintadera és két homokkőből készült öntőforma.

A másik jelentős korszak e területen a római kor, melynek több periódusából is tártunk fel objektumokat. A lelőhely É-i felében, egy ÉK–DNy irányú enyhe emelkedőn kora római temető hat hamvasztásos sírja került napvilágra. Közülük többenél is megmaradt a kerítőárok nyoma, néhánynál pedig az azon belüli sír építmény cölöphelyei is. A központi, leggazdagabb sír gödrét részben kőlapokkal bélelték ki. A sírokba helyezett mellékletek (bronzedények, észak-itáliai étkezészetek, lándzsahegy) az elhunytak gazdagságáról tanúskodnak. A több sírban előforduló félbevágott sertésfejek azonban azt sejtetik, hogy a halottak nem a római, hanem a bennszülött arisztokráciához tartoztak. A feltárási terület D-i felének közepén egy 4. századi villa rustica maradványai kerültek napvilágra. Közöttük két kőépület maradványait is feltártuk: az egyik épületet valószínűleg gazdasági célokra használták, a másik néhány helyiségét hypocaustummal látták el, melyből már csak az épület legmélyebb részét, a padlófűtés csatornáját és kis részen a padló alátámasztásának néhány téglaszlopát lehetett megfigyelni. Több nagyméretű faépületről a cölöplyukak tanúskodnak. Ez a késő római település nagy valószínűséggel a Pap-tag néven ismert (MRT 1. k. 1/4 lh.) lelőhellyel azonosítható.

A szakirodalomból jól ismert Alsópáhoki nagy népvándorlás kori temetőt (MRT 1. k. 17/2 lh.) nem érintette a nyomvonal által vizsgált terület, csupán a hozzá tartozó település jelenségei láttak itt napvilágot.

Hévíz-domb II.: 2009. június 3. és október 9. között 23 227 m²-en kutattunk a Páhoki-patak K-i partjára lejtő Hévíz-domb D-i részének aljában jelentkező lelőhelyen, mely mindkét irányban továbbterjed a terepbejárásakor észleltékhez képest. Észak felé egészen az Alsópáhok–Hévíz összekötő műútig húzódhat, és összeérhet a műút túloldalán feltárt Hévíz-domb I. lelőhellyel. A feltárt régészeti jelenségek száma 658, ami 422 objektumot jelent.

A lelőhelyen hét korszak objektumai és leletei jelentkeztek: kis számban késő neolitik–kora rézkor (lengyeli kultúra), késő rézkor (badeni kultúra), késő bronzkor (halomsíros kultúra) és késői vaskor (kelta) leletek, szórványosan pedig késő római kori töredékek. A középső rézkori Balaton-Lasinja-kultúra kisebb teleprészlete a nyomvonal D-i harmadában került napvilágra. A feltárt régészeti jelenségek döntő többsége a népvándorlás korára keltezhető. A nyomvonal ÉNy–DK irányban vágja át a települést, melynek objektumai között több ház és kút volt. (A házak között volt felszínre épített cölöpszerkezetes és félig földbe mélyített is, melyek közül néhányban megmaradt a kővel rakott tűzhely nyoma.) Három kút aknája fabélletes volt. Az egyik ház padlóján egy nő csontváza feküdt számos ékszer – üveggyöngyök, bronzgyűrűk, fülbevalópár, dupla S-végű hajkarikapár – és használati tárgy melléklettel: edény, csont sőtartó, vaskés, balta, rövid kasza, vödör.

A lelőhelyen feltárt teleprészletek többsége azonosítható a korábbi terepbejárások alkalmával megismert, és a Magyarország Régészeti Topográfiája 1. kötetében

megjelent lelőhelyekkel: a késő római kori leletek az MRT I. 1/4 lelőhelyhez köthetők, a népvándorlás kori telep az MRT I. 1/5 lelőhellyel azonosítható, a Balaton-Lasinja-kultúra és a badeni kultúra leletei pedig az MRT I. 1/6 lelőhelyre utalhatnak. A feltárt két népvándorlás kori sír talán a MRT I. 17/2 lelőhelyhez tartozik.

A leletanyag a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat szombathelyi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Dobozi Ágnes régész; Ambrus Edit, Binder Hajnalka, Csuti Tamás, Molnár Ákos, Spolár Erika, Takács Tibor és Tóth Zoltán technikusok. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

TOKAI ZITA MÁRIA

12. Alsópáhok, Páhoki-patak partja (KÖH 52977)

(Zala megye) **Á**

A kutatást a 76. sz. főút Alsópáhok–Hévíz elkerülő szakaszának építése tette szükségessé, melyet 2246 m² nagyságú területen 2009. április 14–16. között végeztünk el. Alsópáhok határának ÉK-i sarkában, a Páhoki-patak K-i partján enyhén emelkedő Hévíz-domb aljában, 2005-ben végzett terepbejárás során egy ÉÉNy-DDK hossz tengelyű, jól körülhatárolható, 300×70 m kiterjedésű késő rézkori (badeni kultúra), késő bronzkori, római kori és késő középkori lelőhelyet találtak.

A 2009-ben végzett feltárás során a mezőgazdasági munkákkal bolygatott területen kb. 40 cm vastag humusz alatt a sárgásbarna agyagos altalajban mindössze két objektumra bukkantunk. Közülük az egyik egy késő Árpád-korra keltezhető kemence hamusgödre és sütőfelülete. A másik gödör lemélyedő közepe szintén átégett és hamus volt, így ezt is kemenceként értelmezhetjük. Az átkutatott területen további régészeti jelenségeket és leleteket nem észleltünk, a nyomvonal csak a lelőhely szélét érintette.

A leletanyag a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat szombathelyi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Ambrus Edit, Molnár Ákos és Spolár Erika technikusok. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

TOKAI ZITA MÁRIA

13. Apátfalva, Belezi-csatorna IX. (KÖH 48566)

(Csongrád megye) **Ge, Kk**

A lelőhely Apátfalva Nagy út dűlő nevű határrészében, a Királyhegyest Apátfalvával összekötő műút K-i oldalán, egy nagy kiterjedésű, É–D-i irányú dombvonulat DK-i nyúlványán található. A Magyar–Román gázszállító vezeték építéséhez kapcsolódó előzetes terepbejárás

adatai alapján a megelőző régészeti feltárást 2009. április 22. és május 12. között végeztük a lelőhely tengelyét keresztező nyomvonalon, a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársainak közreműködésével, 670 m²-nyi területen.

Az azonosított 18 telepobjektum közül 12 sorolható a gepida periódushoz, 2 pedig a késő középkorhoz. A feltárás során 3 gepida ház és egy nagy, szintén a gepidák által kialakított vízgyűjtőt figyeltünk meg, amelybe az ÉK-i oldalról egy vízvezető árok csatlakozott. A késő középkori település két, eltérő szerkezetű épületét bontottuk ki. A házakból nagy mennyiségben került elő a korszakokra jellemző, elsősorban kerámiatöredékekből álló leletanyag, de a két gepida házban és a vízgyűjtő ciszternában hálonehezékeket is találtunk, kisebb és nagyobb változatban egyaránt.

A feltárás két kiemelkedő eredményt hozott. Egy leégett, gepida kori ház rétegeinek szintenkénti követése fontos adatokkal szolgált a korszak házépítési szokásait illetően. Egy késő középkori háznál dokumentálható volt az épület kétosztatúsága, a lakrészek közötti átjáró, az oldalszelemennel megerősített tetőszerkezet, az épített falú belső kemence és az azt övező padkarész, valamint az ovális formájú, szögletes záródású külső kemence.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a szegedi Móra Ferenc Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Czegléczki Tibor, Szabados György, Szöllősi Géza technikusok.

DEÁK ANDREA

14. Apátfalva, Nagy út dűlő (KÖH 42503)

(Csongrád megye) **B, Sza, Ge**

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai 2009. április 23. és május 13. között megelőző régészeti feltárást végeztek a Magyar–Román gázszállító vezeték nyomvonalán, a Királyhegyest Apátfalvával összekötő műút K-i oldalán, egy nagy kiterjedésű, É–D-i irányú dombvonulat DK-i nyúlványán található lelőhelyen (MOL 36. lh.), 1280 m²-nyi felületen.

A feltárás során 60 objektumot tudtunk elkülöníteni, melyekhez 83 régészeti jelenség tartozott. A területen 19 objektum a *bronzkor késői időszakára* tehető, részben a halomsíros kultúrához köthető. A korabeli gödrök és árkok a szelvény K-i és középső harmadában jelentkeztek. A leletanyagot elsősorban a jó minőségű, többnyire díszítetlen kerámia jellemezte, a korszak karakteres lelete egy összeroppant korsó, valamint egy csücskös peremű tál töredéke.

A *szarmata* népesség 2–3. századi településének emlékanyagát 21 objektum rejtette, melyek közül egy árok volt, a többi méhkas, vagy hordó alakú gödör. Az objektumok elszórtan, a kutatott felület teljes területén jelentkeztek, gyakran kisebb csoportokba rendeződve. Gazdag kerámiaanyag reprezentálta a korszakot. Az